

"...פעם אחת פָּתִיב 'עֲבָדוּ אֶת ד' בְּשִׁמְחָה' ופעם אחת פָּתִיב 'עֲבָדוּ אֶת ד' בִּירָאָה' ובזוה"ק כאן: 'כד ישראל שראן בארעא דישראל'¹ כו'. דכתיב כמה פעמים 'ושמחתם לפני ד' אלקיכם'. דאיתא 'שְׂמִיחָתִי מתוך יִרְאָתִי וְיִרְאָתִי מתוך שְׂמִיחָתִי'². ובחוף-לארץ העיקר הִירָאָה, ומכח הִירָאָה זוכין לְשִׂמְחָה, ובארץ ישראל העיקר הִשְׂמִיחָה, ומתוך הִשְׂמִיחָה זוכין לִירָאָה. וכן הוא בימי המעשה 'שְׂמִיחָתִי מתוך יִרְאָתִי' ובשבת קודש, שנקרא 'יום שמחה', כמו שאמרו ז"ל " 'וביום שמחתכם' - אלו השבתות"³ אז 'יִרְאָתִי מתוך שְׂמִיחָתִי'. ובאמת עיקר הִשְׂמִיחָה בהתגלות כח הנשמה, ובשבת קודש, דִּישׁ נשמה יתרה, 'יומא דנשמתין', הוא הִשְׂמִיחָה⁴, כמו שפָּתִיב 'שְׂמִיחָתִי כו' בפעלך במעשִׁי ידיך ארני' זהו הנשמות, מעשה ידיו של הקב"ה, כמו שפָּתִיב 'ונשמות אני עשיתי' (ישעיה נז, טז). וכמו כן בארץ ישראל ובמקדש זכו להארת הנשמה, כמו שפָּתִיב 'נותן נשמה לְעַם עֲלִיָּה' (ישעיה מב, ה), עבודת הִשְׂמִיחָה מצד הנשמה, ומצד הגוף הִירָאָה, וזה 'יגיעת בשר' (קהלת יב, יב), להכניע הגוף שלא לבוא לידי חטא, כמו שאמרו 'בשר שלא נתייגע בִּירָאָה'⁵ כו'. ובהכנעת הגוף זוכין להארת הנשמה גם בימי המעשה. ובשבת ומקדש שזוכין אל הִירָאָה מתוך הִשְׂמִיחָה הוא יִרָאָה גדולה מזו, בחינת יִרְאָת הַרוממות, ועל זה פָּתִיב 'לְמַעַן תִּלְמַד לִירָאָה'⁶ כו' "

" 'ושמחתם שם לפני ד' אלקיכם' (על פי דברים יב, ז). כבר כתבנו כי עיקר הִשְׂמִיחָה בהארת הנשמה, דעיקר הִשְׂמִיחָה בגן-עדן, 'שהִשְׂמִיחָה במעונו', ולכן בשבת קודש, שפָּא נשמה יתרה מִגֶּן-עֵדֶן הוא זמן

¹ "פָּתִיב אֶחָד אוֹמֵר 'עֲבָדוּ אֶת ד' בְּשִׁמְחָה', וְכָתִיב אֶחָד אוֹמֵר 'עֲבָדוּ אֶת ד' בִּירָאָה' וְגִילּוֹ בִּרְעֵדָה'. מֶה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי? אֶלֶּא- כָּאֵן בְּזִמְנָא דִּישְׂרָאֵל שְׂרָאֵן בְּאַרְעָא קְדִישָׁא, כָּאֵן בְּזִמְנָא דִּישְׂרָאֵל שְׂרָאֵן בְּאַרְעָא אַחְרָא" (זוהר הקדוש, ח"ג קיח ע"א)

² "...אמר דוד המלך עליו השלום: אני יִרְאָתִי מתוך שְׂמִיחָתִי וְשִׂמְחָתִי מתוך יִרְאָתִי ואהבתי עלתה על כולם..." (תנא דבי אליהו רבה פרק ג). "...צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר בְּמִצְוָתוֹ הַתְּדִירָה באהבתו אותה, וגם צריך להיות ירא וחרד...לכך אמרו באבות דרבי נתן (מא, יא) 'הָיָי שֶׁשׁ וחרד על המצוות'..." (רבי אליעזר אזכרי, ספר חרדים, פרק נט)

³ "ובְּיָוִם שְׂמִיחָתְכֶם וּבְמִוִּעַדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת..." (במדבר י, י)

⁴ "...בשבת...יש לכל אחד נשמה יתרה, והוא הַתְּרַבּוּת כח הנשמה להאיר בגוף..."

(שפת אמת ניצבים, תרל"ה)

⁵ "...בשעה שנפטר האדם המלאך הממונה על הדין עומד כנגדו ואומר לו אוי על זה הגוף שיצא מן העולם רִיקָם מזכויות ומלא עוונות. מביט ברגליו ואומר: אוי להם לרגלים שלא הלכו ביושר, אוי לידיים שנתעסקו בדברי שקר, אוי למעיים שנהנו מן הגזל, אוי לעיניים שלא הלכו באמונה, אוי לאזניים שלא קיבלו תוכחת, אוי לפה שלא עסק בתורה, אוי לו לִפְשָׁר שלא נתייגע בִּירָאָה..." (רבי אליהו די-וידאש, ראשית חכמה, שער היראה, יב)

⁶ "וְאֶכְלֶתָ לִפְנֵי ד' אֱלֹקֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֶׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁתָּ וְיִצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ, לְמַעַן תִּלְמַד לִירָאָה אֶת ד' אֱלֹקֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים יד, כג)

שְׁמִיָּה, וכמו כן כשבא אדם לבית-המקדש קיבל נשמה יתרה. וישלוש פעמים יִרְאֶה לְקַבֵּל (= במקביל ל-) נפש רוח נשמה, לכן בסוכות 'והיית אך שמח', כל השְׁמִיָּה בְּשִׁלְמוֹת. וכפי כח הנשמה כך נחלש הגוף, וזה הִירְאָה שחל על הגוף. ושתי בחינות אלו - הִשְׁמִיָּה והִירְאָה - הם בחינות 'זכור' ו'שמור' בשבת. 'זכור' במוחא, בחינת מצוות עשה, 'נר מצוה' להאיר הנשמה, ו'שמור' מצוות לא-תעשה להכניע הגוף. וקודם הִחְטָא היה האדם בגן עדן שגם הגוף היה מעשה ידיו של הקב"ה, ואחר הִחְטָא הכל בכח הנשמה בלבד"

(שפת אמת, ראה, תרס"ב)

"...ישנם שני מיני יראות: יראת העונש, זהו יראת תתאה, ויראת הרוממות, אהבת ד' ועיוז, יראת עילאה... זה בלא זה לא יקום. כל המדמה שיש לאל ידו להינצל מפח מוקשים ביראת העונש בלבד איננו אלא טועה, וכל האומר שאפשר להסתפק ביראת עילאה ואהבה בלבד - גם כן טועה ואינו מכון אל הדרך הישרה, כי שניהם מוכרחים לאדם, ולא זה אחר זה כי אם בבת אחת..."

כי האדם מורכב מנשמה נפש וגוף, וכל אחד מהם יש לו שיח מיוחד. הנפש איננה מתפעלת כלל מהעונשים, כי בעמקי פנימיותה כואב לה בעיקר התרחקותה ממקור מחצבתה, חִלְקָה בְּדִי אלקים חיים, וכל מה שידברו על לבבה לנחמה לא יועיל, וכמבטא הנפלא של רבנו יונה ז"ל ב'שערי תשובה' בהעיקר הראשון 'ומה הוֹעִילָה בְּכָל קִנְיָיָה אִם רָעָה בְּעִינֵי אֲדוֹנֶיהָ'. אם נבוא לדבר על הנפש מצד העונשים, ולהגיד לה כי צריכים להצילה מהם - לא תתפעל כלל, כי לא על זה תדאג, אלא הדאגה הגדולה היא שנתרחק מאוֹצַר חיה, וזו לה דאגת כל הדאגות, וזה משכיח ממנה כל הדאגות השפלות ממנה. כי עם הנפש צריכים אנו לדבר כפי לשונה ושיחתה, שיחת קודש, להידחק ולהיכנס במחיצתו של מקום, ללמוד את כל חלקי הִירְאָה העליונה והאהבה הנשגבה ולחפש אחרי כל האמצעים המביאים לידי אהבת ד' ויראתו העליונה, ולדבר על הנפש כי עוד מעט ותזכה לגדלותה ולרוות צמאונה הכביר, 'צמאה לך נפשי'. זה הוא בחלק המגיע אל הנפש.

אולם עם הגוף צריכים לדבר כפי שיחו והרגשתו, כי אין הוא יכול להבין שיח-קודש של אהבה נאמנה, אהבת ד' ותורתו. אותו צריכים לְיַסֵּר ביסורים של העונשים, להפחידו ולהרגיזו שלא יתרומם יותר מדי ולא ירצה לבלע את נפשו ולהורידה לבאר שחת. וכשזוכים למלאות את התפקיד הזה, לתת לכל אחד את מזונו הראוי לו, מנצחים בניצחון גמור את היצר ותחבולותיו הרעים.

הנה ידוע כי בְּכָל־מְאֵתִים מְנָה, יתכן לפעמים כי על ידי התעוררות של התרוממות עליונה בגבהי מְרוֹמִים, כשטסים ועפים בגְּנֵי התורה ומחמִדֶּיהָ וְיִחּוּד שמו הגדול ברוך-הוא, כלול בזה גם הצד התחבולי השפיל-מה שצריכים לְיַסֵּר את הגוף החומרי הנוטה לעפריותו, ובה בשעה שמזינים את הנפש [ו]הנשמה מקבל גם הגוף את מזונו הראוי לו, עד שגם הוא מתעלה ומתרומם, כמו דוד המלך עליו השלום שיחד עם 'צמאה לך נפשי' אמר גם כן 'כמה לך בשרי'. אולם אם לפעמים מרגישים שלהגוף החומרי לא הגיע מזונו הראוי לו, אז צריכים לפרט ביותר את מזונו, והוא המזון של 'יזכיר לו יום המיתה'⁷. ואין הפְּנֵה שִׁזְנִיחַ ח"ו את הדרכים הגבוהים...אלא שצריך לצרף לזה את היזכיר

⁷ "רָגַזוּ וְאֵל תִּחַטְּאוּ אִמְרוּ בְּלִבְבְּכֶם עַל מִשְׁכַּבְּכֶם וְדַמּוּ סֵלָה" (תהלים ד, ה)

לוי' פֿינן שמרגיש שדרוש לו גם לפֿירוט יותר של מזון הגוף. אבל דווקא ביחד צריכים לבוא שני המזונים המבריאים, ומבלעדם אין עצה ותושיה.

ובהיות כן אנו למדים על התפקיד הגדול המוטל עלינו, כי למרות כל חשבוניות הנפש שלנו והכרת פחיתויותינו וקיצורנו אנו צריכים לדלג פֿאַל ולרוץ כצבי ולעוף כנשר לעשות לנו לב ארי ולהיות עז כנמר לעשות רצון אבינו שבשמים, ויחד עם הלימודים של הִירָאָה תתאה אנו צריכים ללמוד דווקא פרקי האהבה והִירָאָה העליונה, ולהידחק ולהיכנס בְּשָׂמִי מְרֻמִּים ולהתענג על ד'..." (הרב יעקב משה חרל"פ, מי מרום, ז; ז-ט)

"סוכות, 'זמן שמחתנו', אחר ימים הנוראים, והוא כמו שאמרו 'שְׂמֵחָתִי מתוך הִירָאָתִי'. ובעיקרים (ג, לג) מקשה: הלא עיקר עבודת השי"ת בִּירָאָה, ואיך פֿתיב 'תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה', כי יראה ורעד היפך הַשְׂמֵחָה? ומתרץ כי אדם השלם, כפי מה שמוציא השלמות הוא מלא שְׂמֵחָה, ולפי שעיקר השלמות [= היא] הִירָאָה - מביא עוד שְׂמֵחָה, עיין שם. והיטב דיבר, כי אין שְׂמֵחָה פֿזוּ - שזוכה האדם להיות גֵּרָא מפני אחד-האמת. ובני ישראל שזוכין להיות עובדי השי"ת צריכין להיות מלא שְׂמֵחָה. ובבית המקדש כשהיה איש ישראל נכנס - היה מלא פחד ומלא שְׂמֵחָה, כי יִרָאָה האמיתית מביא שְׂמֵחָה. ולכן יצחק אבינו, שהיה מלא פחד ד' ("אֵלֶיךָ אֲבָרְקָה ופָּחַד יִצְחָק" - בראשית לא, מב), נקרא 'יצחק' על שם השחוק, שהיה מלא שְׂמֵחָה... ולכן אחר ראש-השנה ויום-הכיפורים שזכינו לשוב לפניו ולירא ממנו - יראה זו מביאה שְׂמֵחָה. לכן היה שְׂמֵחָה בית השואבה בירושלים, ששם מקום הִירָאָה, ועל זה נקראת 'ירושלים', על שם הִירָאָה והשלמות שזכו בני ישראל לקבל שם" (שפת אמת, לסוכות, תרנ"א)

"הַשְׂמֵחָה של החג... על פי מה שאמרו 'שְׂמֵחָתִי מתוך הִירָאָתִי וְיִרָאָתִי מתוך שְׂמֵחָתִי'. כי הִירָאָה האמיתית נולד ממנה שמחה, והוא סימן על הִירָאָה, וכמו כן שְׂמֵחָה אמיתית מביא לידי יִרָאָה. ולכן נקרא שמו של יצחק אבינו ע"ה על הַשְׂמֵחָה, להודיע שהגם שהיה בחינת פחד וְיִרָאָה - אות היא שהיה בו יִרָאָה אמת. וכמו כן בימים הנוראים שנופל פחד וְיִרָאָה על כל בְּאֵי עולם, אבל בני ישראל שלהם [= יש] יִרָאָה אמת בְּאֵין אחר כך לַשְׂמֵחָה, והיא עֲדוּת על הִירָאָה שהיא אמת, כנ"ל. ועל זה נאמר 'טוב אחרית דבר מראשיתו'. ולכן, פֿינן שְׂמֵחָה זו באה מכח הִירָאָה, היא בלי פסולת ("...והַשְׂמֵחָה הטהורה - מִסֹּד הִירָאָה", אורות הקודש ג, קפז). וצריכין לראות שנבוא לידי יִרָאָה ע"י הַשְׂמֵחָה, כנ"ל. ויש רמז בלידת יצחק, שאמרה שרה 'צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק'. ויש לפרש על שמיעת קול שופר, שהוא בחינת אֵילוֹ של יצחק, והוא לעורר יראה בלבֹּת בני ישראל, אבל היא הִבְטָחָה שמביא לידי שְׂמֵחָה בחג הסוכות, כנ"ל. וזה היה כוונתה, לומר שהגם שפֿא פחד על ידי יצחק, עם כל זה 'השומע - יצחק', כנ"ל. וזהו שפֿתוב 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', הִינּוּ חג הסוכות, רק שמתלבש בראש-השנה בבחינת הִירָאָה, כנ"ל" (שפת אמת, לסוכות, תרמ"ג)

"אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם יִרְגִּיז אָדָם יִצָּר טוֹב על יִצָּר הָרָע, שְׁנֵאָמַר: 'יִרְגִּזוּ וְאֵל תִּחְטְאוּ'. אִם נִצְחוּ - מוֹטָב, וְאִם לֹא - יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאָמַר 'אֲמַרוּ בְּלִבְכֶּם'. אִם נִצְחוּ - מוֹטָב, וְאִם לֹא - יִקְרָא קְרִיאָת שְׁמַע, שְׁנֵאָמַר 'עַל מִשְׁכַּבְכֶּם'. אִם נִצְחוּ - מוֹטָב, וְאִם לֹא - יִזְכֹּר לֹא יוֹם הַמִּיתָה, שְׁנֵאָמַר 'וְדָמוֹ סָלָה'..." (ברכות ה ע"א)